רבי אליעזר דמילה פרק תשעה עשר שבת קלב.

מסורת הש"ס

א) [תוספ' פט"ז] יומא פס: ממלמא פרשא כי אשא. ב) שבתות פא: נזיר נג. ג) [כפתחים יבנאר ליתא]. ד) [פהנדרין נט:]. ה) [במדבר יז], ו) [לף פה:]. ז) [ויקרא טו כוב חכה. שם יח כמנורש. ביולמת לא כתוב יכוים. רש"ם]. ח) [דברים כד]. ט) [נ"ש הלכן].

מוסף רש"י

מה מילה שהיא אחת מאבריו של אדם. סבא תיקון אחד מאברי של אדם, דוחה את השבת. לפי שחיינן עליה כרת לאחר זמן, כך שריר בשוקפתא דשבת (יומא פה:). עצם כשעורה מטמא הלבה. שהגזיר מגלח על מגעה ומשאה, הלכה למשה מסיני ואין כתוב בתורה, ורביעית דם קל וחומר: אתה בא לגלות ממנה בק"ו, ואין דנין ק"ו מהלכה. אלא מדבר הכתוב בתורה (בפתחים פא:).

רבינו חננאל

עד כאן לא פליגי ר' אליעזר ורבנן אלא במכשירי מילה אבל במילה עצמה דברי הכל דוחה שבת, מגלן. עולא ור' אסי ור' יצחק נפחא כולהו אמרי הלכה ומוחבינן עליהן: מניין לפיקוח נפש שדוחה שבת, נענה ר' אלעזר בן עזריה ואמר, ומה מילה שהיא אחד מאבריו של אדם דוחה שבת ק"ו לפקוח נפש שדוחה את השבת. ואי ס"ד הלכה, ק"ו מהלכה (מיתיבי) [מי אתי], והתניא א"ל ר' עקיבא עצם כשעורה הלכה, ורביעית דם ק"ו, ואין דנין ק"ו מהלכה ובו' לבטלו. וזה מפורש בגזיר פרק כ"ג וגזיר אין מטמאין לקרוביהן זכר' ובטלו דברי מי שאמר הלכה היא. ובא ר' אלעזר ללמדו בג"ש באות אות משבת, וגרחו דבריו. ובא רב נחמן בר יצחק ולמדו באות ברית ודורות, בשבת כתיב לעשות את השבת לדורותם ברית עולם ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם. במילה כתיב ואתה את בריתי תשמור אתה וזרעך אחריך לדורותם, וכתיב ונמלתם את בשר ערלתכם והיתה לאות ברית ביני וביניכם. ר' יוחנן אבר אמר קרא ובין השמיני יומל בשר ערלתו. ביום אפילו בשבת. אקשי עליה ר"ל אי הכי אפילו מחוסרי כפרה כגון מצורע והזכה דכתיב בהן ובין השמיני יקח שני כבשים וגו', ובזבח כתיב ובין השמיני תקח לה שתי תורים, הכי נמי כיון דכתיב בהו ובין יקריבו קרבנותיהם אפילו בשבת, והא ק"ל אין קרבן יחיד דוחה את השבת. ופירק לו זה שכתוב במחוסרי כפרה ובין, למעוטי לילה, עוד הקשה לו ר"ל, וכל קשיא שהקשה לו פירק לו ר' יוחנן, והוה רבינא להתקיף על פירוק ר' יוחנן דפריק ר"א הואיל וחס רחמנא עליה לאתויי בדלות בלילה, נמי ליתי ק"ל ובין. התקיף רבינא אי הכי אמרתן דחס עליהן דהא [זר] או אונן כשר בהן ולא ישריחם להמתין עד שימצאו כהן שהור כשר לטהרם. ופריק הא אהדריה קרא, כלומר, אע"פ שחס עליו והקל בקרבנו דהזדרי לטהרת הבהן, שנאמר והביא אותם ביום השמיני לטהרתו אל הכהן ובו'. ואתא רב אחא בר יעקב עוד להוציאו שהמילה מוחרת בשבת מדכתיב ובין השמיני יומל, כלומר אי זה יפול שמיני אין לך לא להקרים ולא לאחר, ונתקשה ולא עמדו דבריו, ואמרינן אלא

תורה אור

1 וביום השמיני יומל בשר ערלתו: ויקרא יב ג
2 ונמלתם את בשר ערלתכם והיה לאות ביני וביניכם: בראשית יז יא
3 ואתה דבר אל בני ישראל לאמר אך את שבתתי תשמרו כי אות הוא ביני וביניכם לדרתיכם לדעת כי אני יי מקדשכם: שמות לא יג
4 והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת יי בפיך כי ביד חזקה הוצאך יי ממצרים:
שמות יג ט
5 ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדרתם ברית עולם:
שמות לא יג
6 וערל זכר אשר לא יומל את בשר ערלתו ונכרתה הנפש ההוא מעמיה את בריתי הפר: בראשית יז יד
7 ובן שמנת ימים יומל לכם כל זכר לדרתיכם יליד בית ומקנת כסף מכל בן נכר אשר לא מזרעך הוא:
בראשית יז יב
8 דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם ועשו להם ציצת על כנפי בגדיהם לדרתם ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת:
במדבר טו לח
9 אשר צוה יי את משה בהר סיני ביום צותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם ליי במדבר סיני: ויקרא ז לח
10 ושמרתם את השבת כי קודש הוא לכם מחלליה מות יומת כי כל העשה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמיה: שמות לא יד

רב נסים גאון

איצטריך שלקא דעתך אמינא הואיל וחס רחמנא עליה לאיתויי בדלות, בלילה נמי ליתי קמ"ל. מתקיף לה רבינא [אלא] מעתה יהא זר ואונן כשר בהן. איתיבו הקב"ה בתורת הקרבנות שנקריבם ביום ולא בלילה שנאמר (ויקרא ז לה) אשר צוה ד' את משה ביום צותו את בני ישראל, ופירש ביום צותו למדנו לכל הקרבנות כולם שאינן כשירין אלא ביום. ובפרק הקורא את המגילה (דף כז) שנינו כל היום כשר לסמיכה לשחיטה כו'. ובתלמוד אמרו לסמיכה לשחיטה דכתיב (ויקרא ג ב) וסמך ושחט איתקש סמיכה לשחיטה, ובשחיטה כתיב (שם) יום ובזכחם. לקמיצה והנשה והזיה בכולהו כתיב ביום צותו. ודוהיר האונן והוו את כל המנויין במשנה שלא יקרבו להקריב קרבן כמו שאמרה המשנה (נגזים דף מו) כל הזבחים שקיבל דמן זר ואונן כולם פסולין, וכגון גרסי זר מגלן דחני לוי (ויקרא כב) דבר אל אהרן ואל בניו וינזרו, למעוטי מאי כו'. אלא הכי קאמר וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו, כלומר בני ישראל ראוי להם שיתרחקו מן הקדשים ולא יקריבו אותן שלא יחללום, שאם יקרבו אליהם ויקריבו אותם מחללים אותם. ואמר עוד (במדבר יח) וזר לא יקרב. ונאמר בענין (שם) והזר הקרב יומת. ובאונן עוד אמרי מגלן דכתיב (ויקרא כא) ומן המקדש לא יצא ולא יחלל, הא אחר שלא יצא חילל. וכשאמרנו כי המחוסר כפרה והוא דמצורע ששלבו ימי טהרתו ועדיין לא הקריב קרבן לא נאמר בו וביום השמיני אלא לחייב הקרבת קרבנו ביום ולא בלילה. והקשינו לאמר כי דבר זה ידוע הוא לפי שכתב כן במקום אחר ביום צותו, וממנו ידענו חיוב הקרבת כל הקרבנות ביום ולא בלילה. והואיל וכן אנו צריכין לשנותו לנו עוד. ופירק האומר לשנותו לנו עוד. ופירק האומר

שכן אם עבר זמנה בטלה אלא היינו טעמא דרבי אליעזר דאמר קרא [1]וביום השמיני יומל בשר ערלתו ואפילו בשבת וליכתוב רחמנא במילה וליתו הנך וליגמור מיניה משום דאיכא למיפרך מה למילה שכן נכרתו עליה שלש עשרה בריתות: ע"כ לא פליגי רבנן עליה אלא במכשירי מילה אבל מילה גופה דברי הכל דוחה שבת מנלן אמר עולא הלכה וכן אמר רבי יצחק הלכה מיתיבי [6]מניין לפיקוח נפש שדוחה את השבת רבי אלעזר בן עזריה אומר מה מילה שהיא אחת מאבריו של אדם דוחה את השבת קל וחומר לפיקוח נפש שדוחה את השבת ואי סלקא דעתך הלכה קל וחומר מהלכה מי אתי והתניא [7]אמר לו רבי אלעזר [8](בן עזריה) עקיבא עצם כשעורה מטמא הלכה ורביעית דם קל וחומר ואין דנין קל וחומר מהלכה אלא אמר רבי אלעזר אתיא [2]אות [3]אות אלא מעתה תפילין דכתיב בהן [4]אות לידחי שבת אלא אתיא [2]ברית [5]ברית גדול דכתיב ביה [6]ברית לידחי שבת אלא אתיא [7]דורות [5]דורות ציצית דכתיב ביה [8]דורות לידחי שבת אלא אמר רב נחמן בר יצחק דנין אות ברית ודורות מאות ברית ודורות לאפוקי הנך דחד חד הוא דכתיב בהן ור' יוחנן אמר אמר קרא [1]ביום [7]ביום אפילו בשבת אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן אלא מעתה מחוסרי כפרה דכתיב בהו ביום הכי נמי דדחו שבת ההוא מיבעי ליה ביום ולא בלילה האי נמי מיבעי ליה ביום ולא בלילה ההוא [9]מבן שמנת ימים נפקא האי נמי [9]מביום צוותו נפקא אע"ג דנפקא מביום צוותו אצטריכא סד"א הואיל וחס רחמנא עליה לאתויי בדלות בלילה נמי ליתי קמ"ל מתקיף לה רבינא אלא מעתה יהא זר כשר בהן ויהא אונן כשר בהן הא אהדריה קרא רב אחא בר יעקב אמר אמר קרא [1]שמיני שמיני אפילו בשבת האי שמיני מיבעי ליה למעוטי שביעי שביעי מבן שמנת ימים נפקא ואכתי מיבעי ליה חד למעוטי שביעי וחד למעוטי תשיעי דאי מחד הוה אמינא שביעי הוא דלא מטא זמניה אבל משמיני ואילך זמניה הוא אלא מחוורתא כדרבי יוחנן תניא כוותיה דרבי יוחנן ודלא כרב אחא בר יעקב שמיני יומל אפילו בשבת ומה אני מקיים [10]מחלליה מות יומת בשאר מלאכות חוץ ממילה או אינו אלא אפי' מילה ומה אני מקיים שמיני יומל חוץ משבת ת"ל ביום אפילו בשבת אמר רבא האי תנא מעיקרא מאי קא ניחא ליה ולבסוף מאי קא קשיא ליה הכי קאמר שמיני יומל אפילו בשבת ומה אני מקיים מחלליה מות יומת בשאר מלאכו' חוץ ממילה אבל מילה דחיא מ"ט ק"ו הוא ומה צרע' שדוחה את העבודה ועבודה

שאם עבר זמנה בטלה. הילכך דמו: **וביום השמיני יומל ואפילו בשבת.** ומילה גופה דדחיא שבת אמרינן לקמן הלכה למשה מסיני אייתר ליה ביום למכשיריה: **י"ג בריתות.** נאמרו לאברהם בפרשת מילה (בראשית יז): **והא תניא.** במסכת מזיר: **עקיבא עצם כשעורה הלכה.** שהיה ר"ע דן ק"ו מניין לרביעית דם המת שהגזיר מגלח על אהלה ק"ו מה עצם כשעורה שאינו מטמא באהל גזיר מגלח על מגעו ומשאו רביעית דם שמטמא באהל דכתיב ועל כל נפש מת לא יבא[6] אינו דין שהגזיר מגלח עליה ואמר ליה רבי אלעזר עקיבא עצם כשעורה הלכה למשה מסיני שיהא גזיר מגלח עליה ורביעית דם אתה בא ללמוד ממנה בק"ו ואין דנין קל וחומר מהלכה דלא ניתנה תורה שבעל פה לדרשם ב"י"ג מדות: **אתיא אות אות.** בשבת כתיב (שמות לא) כי אות היא ובמילה כתיב (בראשית יז) והיה לאות ברית מה להלן שבת אף כאן שבת: **אלא מעתה.** מי הך ג"ש דאות האמורה בשבת נאמרה בסיני לדרשם שמיכה זו לדרשה נאמרה ליגמר מינה נמי לתפילין: **אלא אתיא ברית ברית.** הכתיב דאות אות לא נאמרה בסיני ואין אדם דן גזרה שוה מעצמו אלא הך דברית ברית נאמרה בסיני ובשבת כתיב ברית (שמות לא) לדורותם ברית עולם: **גדול.** כן שלש עשרה הרי מילה אלא בזמנה: **דכתיב ביה ברית.** ועדיל זכר אשר לא יומל וגו' את בריתי הפר (בראשית יז) והאי קרא בגדול כתיב מדמתייב ליה כרת שאם לא מלו אביו חייב למול את עצמו ולידחי שבת ואנן אמרינן לקמן דאפילו יום טוב אינה דוחה אלא בזמנה: **דורות דורות.** בשבת כתיב לדורותם ברית עולם ובמילת קטן כתיב (שם) וכן שמנת ימים יומל לכם כל זכר לדורותיכם: **ביום ואפילו בשבת.** מדלא כתיב בשמיני יומל. ור' אליעזר דאפקיה למכשירין מילה עצמה הלכה היא ופיקוח נפש לא אתיא ליה בק"ו ממילה אלא מקראי נפקא ליה כדאמרינן בפרק בתרא דיומא[1]: **מחוסרי כפרה.** כל טמאין שהולרכו לקרבן זב וזבה ויולדת ומצורע נאמר בהן[2] וביום השמיני: **ביום לוחו.** את בני ישראל להקריב את קרבניהם (ויקרא ז) ביום אלא בלילה: **אלא מעתה.** משום דהוכשר להביא בדלות מכשירין הא שאר פסולין: **יהא זר ואונן כשר בהן.** אונן עד שלא נקבר ממו פסול לעבודה דכתיב בכהן גדול (שם כא) לאביו ולאמו לא יטמא ומן המקדש לא יצא ולא יחלל ולהכי משמע אף ביום שמתו אביו ואמו אינו צריך לצאת מן המקדש אלא מקריב אונן ולא יחלל ועבודתו לא תהא מחוללת כך הא אחר שלא יצא מיחל: **הא אהדריה קרא.** לפסול בהן לילה דכתיב בהו וביום כדאמרינן לעיל לענין לילה תורת כל הקרבנות עליהן לענין זר ואונן נמי תורת קרבן עליהן: **שמיני.** כל שהוא שמיני ואפילו בשבת וביום למעוטי לילה: **מניא כוותיה דר' יוחנן.** דיליף מיניה: **מעיקרא מאי ניחא ליה.** לאוקמי שמיני דווקא ואפילו בשבת ודמי מחלליה מות יומת אלא שאר מלאכות מאיזה טעם נראה לו כן: **ולבסוף.** כשהיפך דברי ואמר לו אינו אלא אפי' מילה בכלל מחלליה מות יומת דהוא דוקא ודמי שמיני יומל אלא שאר ימים: **מאי קשיא ליה.** בטעמא הראשון: **אלא מילה דחיא.** שבת בק"ו ומיגמר מיניה למידחי מחלליה מות יומת אלא שאר מלאכות ולמימר שמיני דווקא קאמר ואפי' ביום שבת: **ומה צרעת שדוחה את העבודה.** מזהרה שהזהירה תורה על הצרעת שלא לקוץ בהרתו כדתניא (מכות דף כב.) השמר בנגע הצרעת[3] מזהרה בקוצץ בהרתו הכתוב מדבר והחמירה תורה בהזהרה זו לחדוש העבודה כדקיימא לן בפסחים (דף מז.) דטומאת מת נדחית בקרבן צבור ולא זכין ומצורעים ובטלים לעשות פסח ולא אמרינן יקולו בהרתן ויאכלו פסחים או הכהן יקוץ בהרתו ויעבוד אם הכהנים טמאין בצרעת והיקהל טהורין: ועבודה

והתניא. אמר ליה רבי אלעזר בו'. ול"ג והתנן דכל זה אינו במשנה: **ההיא.** מבן שמונת ימים נפקא. תימה דתניא בת"כ ומייתי לה בפרק הערל (יבמות עב:) השמיני יומל דתניא יכול בין ביום ובין בלילה ת"ל ביום אין לי אלא שמיומל לא' ימול לע' לי' ול"ל מניין שאינו נימול אלא ביום ת"ל וביום ובפ"ב דמגילה (דף כ:) נמי אמר אין מוהלין אלא ביום דכתיב וביום השמיני ויש לומר דסמיך אכן שמנת ימים ודרשא פשוטה נקט: **אלא** מעתה יהא זר ואונן כשר בהן. לא דווקא נקט זר דהא כטוהר בזב וזבה ויולדת ומצורע כתב כהו כהן:

הא אהדריה קרא. והוה ליה דבר שיצא מן הכלל לידון בדבר החדש לחמוד בדלות שאי אתה יכול להחזירו לכללו לפסול לילה ואונן עד שיחזירנו הכתוב לכללו בפירוש הרי החזירה בפירוש ופסל לילה וה"ה אונן וקשה ואמאי לא קאמר דאהדריה קרא מדכתיב כהן ולא זר ושמא לשון דרשא אחריתי אתא:

תניא בוותיה דרבי יוחנן ודלא כרב אחא בר יעקב. ולא כרב נחמן בר יעקב דאמר אתיא אות ברית דורות לא הוי דאיהו מודה דדרשינן ביום כדדרשינן בברייתא ואות ברית דורות אתא למכשירין וביום למילה גופה ולית ליה למילה הלכה אע"ג דר' יוחנן אית ליה[8] הלכה לר' אליעזר [כדפי' רש"י והאי ברייתא דדרשי ביום אתיא ברבנן דביום] אינטריך למילה גופה ולהכי לא קאמר אלא דלא כרב אחא דברייתא מוכחת בהדיא דלא בעיא למדרש שמיני יומל. מ"ר: **מה צרעת** שדוחה את העבודה. תימה ולימא קל וחומר איפכא ותדחה עבודה את הצרעת שיקון בהרתו כדי לעשות עבודה ומה שבת שדוחה את המילה ומילה דוחה את הצרעת עבודה דוחה אותה צרעת שנדחה מפני מילה אינו דין שתהא עבודה דוחה אותה והא דאמרינן בפסחים בפרק אלו דברים (דף מז.) וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש אם טמאי מתים משמלחין זכים ומצורעים לא כ"ש אלא יש לך שעה שזכין ומצורעים משמלחים ואין טמאי מתים משמלחים ואיזה זה פסח הבא בטומאה

דבר זה ואמר שמה שאמר כאן וביום השמיני אינו לשנות, אלא שאנו צריכין לאותו דבר מפני שמצאנו שהקל כאן על המצורע ואמר בו (ויקרא יא) ואם דל הוא ואין ידו משגת. מה שלא הקל על זולתו מכלל השמאים והם זב וזבה, ואילמלי שאמר בו וביום

מחוורתא כר' יוחנן דאפקיה מן וביום. וסוגיא דשמעתיה כר' יוחנן דתניא כוותיה, ולא כר' אחא בר יעקב.

השמיני לחייב הקרבת קרבנו ביום היה עולה על דעתנו הואיל והיקל עליו הכתוב שדי לו בשתי תורים או ב' בני יונה לחטאתו ולעולתו ושינה בינו ובין שאר הטמאות בדבר זה והם הנוכרים אחריו הזב והזבה, כמו כן נמי ראוי שיקריב קרבנותיו בלילה ולא היינו לומדין משפטו משאר הקרבנות שנאמר בהן ביום צותו. הילכך הוצרכנו להשמיענו וביום השמיני כדי שיהקל מדעתנו סברא זו. התקיף רבא ואמר הואיל ואתה אומר כי לפי שהקל עליו הכתוב שיביא שתי תורים או שני בני יונה מה שאין כן בזולתו לא נלמוד משאר הקרבנות כלום משפטיו ספני שיצא מכללם מחמת שיחדו הכתוב בדבר זה, ואילמלא שאמר הכתוב וביום השמיני היינו מתירים הקרבת קרבנותיו בלילה, לפי דבר זה ראוי להיות הדר והאונן וכל המנויין במשנה שפסולין להקריב, כשירים להקריב קרבנותיו משאר הקרבנות כלום מחמת שהקל עליהם הכתוב בדבר זה, ואילמלא שאמר הכתוב וביום השמיני היינו מתירים הדר אלא שנורסין אין מעמידין הדבר אלא שנורסין כך, כיון דאהדריה קרא אהדריה, כשירים להקריב קרבנותיו של מצורע לפי שיצא מכללם ונבדל מהם חוץ מהקרבת קרבן בלילה שאמר בו הכתוב וביום השמיני בלבד. ועוד זה הקושיא ווו התחקמה ואמרנו קשיא. ומקמת הנוחיות אין מעמידין כך, כיון דאהדריה קרא אהדריה, כלומר אילו לא כתב וביום היינו אומרים מדחס רחמנא עליה לאיתויי בדלות, בלילה נמי ליתי ויהא זר ואונן כשר בקרבנותיו והיינו מפרישין אותו לענין דיניו מכלל הקרבנות, אבל הואיל ונאמר בו וביום השמיני באר לנו בזה הזהרנו לכלל הקרבנות בכל ענייניו והשבתו אליהן בכל הנאותיהן חוץ מקרבנן עולה ויורד המפורש בו בלבד. וזה שהוצרכתי לפרש דבר זה לפי שראיתיו מסופק אצל כל התלמידים וביארתיו כדי שיתגלה ויתברר.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com